

مقدمه

نویسنده کتاب «صحیفه فاطمیه» با بیان اینکه 13 قول درباره روز شهادت حضرت فاطمه زهرا (س) از جانب مورخان و محدثان نقل شده است، به مشهورترین قول در این زمینه اشاره کرد. به مناسبت فرا رسیدن سالروز شهادت حضرت زهرای مرضیه (س) پیرامون اقوال مختلف شهادت آن حضرت با حجت الاسلام «حمید احمدی جلفایی» پژوهشگر مؤسسه علمی فرهنگی دارالحدیث و نویسنده کتابهای «احکام حجاب و عفت، در گلستان مرجعیت»، «بهترینها و برترینها در کتاب و سنت»، «چهل حدیث پیرامون حجاب و عفت زنان»، «حجاب برتر (بررسی جایگاه چادر در حجاب اسلامی)» و «صحیفه فاطمیه: جامع خطبه‌ها، کلمات قصار، ادعیه، اشعار، فضائل، کرامات و سایر ملحقات حضرت فاطمه» گفت‌وگو کردیم که مشروح آن در پی می‌آید:

13 قول مختلف درباره تاریخ شهادت حضرت زهرا (س) وجود دارد

* با توجه به اینکه اقوال مختلفی در خصوص روز شهادت حضرت صدیقه طاهره سلام الله علیها توسط مورخین

و محدثین نقل شده، کدام قول معتبرتر است؟

- در تقویم زندگی حضرت فاطمه علیها السلام، همچون سایر معصومین (ع) بین مورخان و محدثان اختلاف وجود دارد، در این اختلاف بیش از هر چیز به ضعف فرآیند ثبت و ضبط در آن زمان بر می‌گردد، به ویژه آنکه ضابطان و محدثان در آن دوره به مباحث تواریخ و ولادات و وفیات اهمیت چندانی نمی‌دانند و شبیه این اختلافات در مورد خود رسول اکرم (ص) نیز کمابیش وجود دارد. اما این اختلافات در مورد تقویم زندگانی حضرت زهرا (س) نسبت به سایر معصومین بیشتر است و این ظاهراً به نوع جنسیت آن حضرت (س) یعنی به زن بودن ایشان بر می‌گردد که طبیعتاً موجب ارتباط و اطلاع نسبتاً کمتر از این تواریخ می‌شدند، به طور کلی 13 گفته مختلف در منابع تاریخی و روایی در مورد تاریخ شهادت حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها وجود دارد که عبارت است از:

۱- 40 روز بعد از وفات رسول خدا (ص)، این گفته را مرحوم مجلسی در «بحارالانوار» جلد 43 صفحه 212 حدیث 41 از کتاب «عیون المعجزات» نقل کرده است، همچنین در کتاب «کشف الغمه» جلد 1 صفحه 500 با استناد به روایتی مجهول این گفته نقل شده است.

۲- 45 روز بعد از وفات رسول خدا (ص)، این گفته را برخی از محدثان به عنوان یک گفته نامعلوم نقل کرده‌اند.
۳- دو ماه بعد از وفات رسول خدا (ص)، این گفته را «حاکم نیشابوری» در کتاب «مستدرک» از عایشه نقل کرده است.

۴- 70 روز پس از رحلت رسول خدا(ص)، این گفته را یکی از دانشمندان اهل سنت «ابن عبد الاب» در کتاب «الاستیعاب» نقل کرده است.

۵- 72 روز پس از رحلت رسول خدا، این گفته را «ابن شهر آشوب» در کتاب «المناقب» جلد ۳ صفحه 357 آورده است و گفته که مطابق آن حضرت (س) در روز شنبه 17 شب مانده از ربیع‌الآخر در سال دهم هجری در سن 17 سال و 7 ماهگی دار دنیا را وداع گفته است و البته «ابن طاووس» هم کتاب «اعلام الوری» صفحه 147 به عنوان قول اظهر ذکر کرده است.

6- 75 روز پس از رحلت رسول خدا(ص)، این گفته که در کتاب «الکافی» مرحوم کلینی جلد یک صفحه 458 آمده است که مطابق آن «مرحوم کلینی» با استناد از امام باقر علیه السلام، ولادت آن حضرت را 5 سال پس از مبعث و شهادت وی را 75 روز بعد از وفات پدرش در سن 18 سال و 75 روزگی ذکر کرده است، در کتاب «دلائل الامامه» «طبری»، صفحه 45 طبق روایتی به نقل از امام باقر علیه السلام و نیز در کتاب «الخراج» مطابق روایتی به نقل از امام صادق علیه السلام این نظریه مورد تأیید قرار گرفته و در متن این روایات روز شهادت آن حضرت سیزده جمادی الاولی بیان شده است که امروزه نظر اهل سنت بر همین مبنا قرار گرفته است..

7- 85 روز پس از رحلت رسول خدا (ص)، این گفته را مرحوم طبری در کتاب «دلائل الامامه» صفحه 45 به عنوان یک قیل نقل کرده است.

8 - سه ماه پس از رحلت رسول خدا (ص)، این گفته به «ابوالفرج اصفهانی» نسبت داده شده است.
9- 95 روز پس از رحلت پیامبر اکرم(ص)، مستند این گفته امروزه در میان شیعیان به ویژه ایران به رسمیت شناخته می‌شود، دو روایت از امام باقر علیه السلام و امام صادق علیه السلام است که یکی از آنها در کتاب «کشف الغمه» جلد یک صفحه 553 نقل شده است و روایت دوم که از لحاظ سندی نسبت بر همه اخبار دیگر محکم تر و متقن تر هست، در کتاب «دلائل الامامه» صفحه 45 از زبان امام صادق علیه السلام آمده است که مطابق آن روز شهادت آن حضرت (س) سه شنبه سوم جمادی الثانی اعلام شده است.

10- 100 روز بعد از رحلت رسول خدا(ص)، این گفته را نیز نویسنده کتاب «کشف الغمه» در جلد یک صفحه 503 به نقل از «ابن قتیبه» نقل کرده است.

11- چهار ماه پس از رحلت رسول خدا(ص)، این گفته «ابن شهر آشوب» در کتاب «المناقب» جلد 3 صفحه 357 با عنوان قیل نقل کرده است و گفته که قربانی یکی از محدثان معروف، این نظریه را صحیح تر از همه دانسته است و البته «ابن طاووس» هم در کتاب «اعلام الوری» صفحه 147 روایتی به نقل از جابر و او از امام محمد باقر علیه السلام در تأیید این نظریه نقل کرده است.

12- 6 ماه پس از رحلت رسول خدا(ص)، این نظریه به عنوان یک نظریه مشهور میان شیعه و سنی در برخی از دوره‌های تاریخی مطرح بوده است و مستندات آن، دو روایت از «امام باقر(ع)» و «عروة بن زبیر» است که مطابق آن حضرت(س) در شب سه شنبه سه روز مانده به ماه رمضان در سال یازدهم هجری به شهادت رسیده‌اند و البته «ابن ابی الحدید» در شرح نهج البلاغه جلد 6 صفحه 46 همین گفته را از عایشه نیز نقل کرده است.

13- 8 ماه پس از رحلت رسول خدا(ص)، این گفته را به برخی از محدثان نسبت داده شده است، همچنین در کتاب «کشف الغمه» جلد یک صفحه 503 نیز این نظریه نقل شده است.

مشهورترین تاریخ شهادت حضرت زهرا (س) 95 روز پس از رحلت رسول الله (ص) است

با جمع بندی این نقدها کلاً سه قول مختلف در مورد سن حضرت زهرا(س) هنگام شهادت وجود دارد:

۱- «مرحوم کلینی» که معتقد است حضرت ۱۷ سال و 75 روز داشته‌اند.

۲- صاحب «مناقب» و برخی دیگر که معتقدند حضرت 18 سال و 7 ماه می‌باشد.

3- نقل قولی از مرحوم ابن طاووس در کتاب «اعلام الوری» صفحه 47 که شهادت آن حضرت را 23 سالگی مطرح کردند، همچنین در کتاب «کشف الغمه» جلد یک صفحه 502 این نظریه را به «ابن شهاب» و به «زهري» هم نسبت داده شده است.

«ابن عربی» حضرت زهرا (س) را در طهارت و عصمت با رسول الله (ص) شریک می‌داند.

* عصمت حضرت زهرا(س) از دیدگاه شیعه و اهل سنت چگونه است؟ اهل سنت از چه زاویه‌ای به حضرت فاطمه (س) می‌نگرند؟

-اختلاف اساسی دیدگاه شیعه و سنی در مورد آن حضرت عمدتاً از دو زاویه قابل بحث است: یکی؛ مربوط به مباحث تاریخی و وقایع پس از رحلت رسول گرامی اسلام (ص) و دیگری؛ مربوط به ارزش وجودی و رتبه یا مقام حضرت فاطمه زهراست.

در بحث اول دامنه اختلافات بسیار است و ما معتقدیم که در این بخش از تاریخ انصافاً منابع اهل سنت به مرور زمان تحریف شده و شواهد و قرائن این تحریف در آثار خود آنها بسیار واضح و روشن است، ضمن آنکه دلایل و قرائن بسیاری در منابع کهن و معتبر تاریخی و روایی اهل سنت وجود دارد که دیدگاه شیعه را در خصوص مسائل حضرت فاطمه زهرا(س) و حقانیت آن حضرت مورد تأیید قرار می‌دهد.

اما جهت دوم بحث، در واقع می‌توان گفت: به عنوان پایه و اساس سایر اختلافات نیز به حساب می‌آید، مربوط

به رتبه و مقام وجودی آن حضرت(س) است که در رأس همه اختلافات در این زمینه به مسئله عصمت آن حضرت بر می‌گردد، اینکه شیعه به دلایل متعدد نقلی و اصلی اعتقاد به عصمت و برخورداری آن حضرت از علم لدنی دارد، اما مکتب مقابل علی‌رغم دلایل و قرائن موجود در قرآن کریم و سنت نبوی آثار متعدد تاریخی و روایی خود به آن معتقد نیستند.

یکی از دلایل شیعه در اثبات آن حضرت(س) آیه مبارکه ۳۳ سوره احزاب (مربوط به آیه تطهیر) «إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا» و روایات و اخبار تاریخی ذیلیه آن است که در منابع فریقین به وفور وارد شده و ضمن اشاره به ماجرای کسا یا لوای رسول اکرم صلی الله علیه وآله وسلم به اثبات این مقام برای آن حضرت می‌پردازد، در معتبرترین منابع اهل سنت صحابه و تابعین مورد قبول اهل سنت از جمله: «ابو سعید خدری»، «انس بن مالک»، «عایشه»، «ام سلمه»، «ابن ابی سلمه»، «سعد» و غیره به طرق متعدد این ماجرا را نقل کردند و بعد از آن نیز محدثان و دانشمندان مختلف آنها همچون «بخاری» در صحیح خود جلد ۵ صفحه ۲۶ و «مسلم» در صحیحش جلد ۱۵ صفحه ۱۹۴ و «بیهقی» در «سنن کبری» جلد ۲ صفحه ۱۴۹ و «طبری» در تفسیرش جلد ۵ صفحه ۳۲ و «حاکم نیشابوری» در «مستدرک» جلد ۳ صفحه ۱۴۷ و غیره این اخبار را که تعداد طرق آنها به بیش از ۲۰ طریق می‌رسند، نقل کرده‌اند، اما متأسفانه علی‌رغم آنکه نتوانسته‌اند در تفسیر دلالت آیه و مقامات موجود در آن، بین رسول خدا (ص) و با آن حضرت(س) تفاوت منطقی بیان کنند، اما در نتیجه‌گیری همچنان با برخی توضیحات غیرعلمی و غیرمنطقی تعصب ورزیده‌اند.

روشنی این دلایل در منابع اهل سنت چنان محکم است که دانشمندی همچون «محمّدالدین عربی» در این زمینه پس از نقل اخبار مربوط به آیه شریفه و به استناد به دلالت آنها اهل بیت علیهم‌السلام و حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها در طهارت و عصمت با رسول گرامی اسلام(ص) شریک اعلام کرده است، در روایت امامان شیعه نیز علاوه بر پردازش متواتر به این اخبار به عصمت ویژه آن حضرت تصریح و جز مقام امامت ظاهری، آن حضرت در همه مقامات و فضائل بیان شده ائمه معصومین به منزله سرچشمه و سرآمد معرفی شده است. به عنوان مثال در روایاتی از امام صادق (ع) در کتاب «دعائم الاسلام» جلد یک صفحه ۳۷ نقل شده، به صراحت آمده است، همچنین در متون برخی ادعیه و زیارات معتبر مربوط به آن حضرت(س)، به این مقامات ویژه ایشان تصریح بیشتری شده است که پرداختن به همه این موارد در فرصت کوتاه نمی‌گنجد.

علامه امینی: فاطمه(س) مابین در و دیوار «مهدی» را صدا زد

بیان شده است «هنگامی که حضرت فاطمه زهرا(س) ما بین در و دیوار قرار گرفتند، اباصالح المهدی را صدا زدند»، آیا این روایت صحت دارد؟

- تنها مستند این گفته کتاب «الغدیر» مرحوم علامه امینی است که ایشان در اشاره به این سخن به هیچ منبعی استناد نکرده است، حالا این گفته می‌تواند به عنوان زبان حالی، مطرح باشد و یا اینکه نقدی است بدون سنجش لازم از ناحیه مرحوم علامه که نظیر آن در برخی از مواضع دیگر مجموعه ایشان نیز شناسایی شده است که البته در یک بینش خوشبینانه می‌توان گفت این سخن را در منبعی دیده که در اختیار خود داشته، ولی مصدر آن را

ذکر نکرده است.